

צבי סל תולדות חזק

החוק שהתקבל בסוף תשמ"ו, האוסר על מיפגשים עם אנשי אש"ף למטרות דרשיה ושלום. שאר המיפגשים היו אסורים במילא גם קודם לכן.

בראשית תשמ"ז יצאה קבוצה בת 21 ישראלים להיפגש עם אנשי אש"ף בבוקרשט. היתה זאת יוזמה מוסווית של רק"ח, שהיתה מלווה במילחמות יהודים. מי שלא מצא חן בעיני רק"ח נמחק מהרשימה. כתוצאה מכך כללה המישלחת רק אישי ציבור ידוע אחד — **שימוחה פלאסן**, איש-שלום ותיק ממפ"ם, שנפטר בתשמ"ז.

נסיון שני, הפעם בגלוי בחסות רק"ח, נערך בבוקרשט, וכראש המשלחת הועמד ח"כ **צ'רלי ביטון**. בהודמנות זו הופיעה מישלחת פלסטינית רצינית יותר. אך גם הפעם היו התוצאות הפוליטיות זעומות. חשיבות המיפגש היתה רק בעצם קיומו. השפעתו על הציבור הישראלי היתה מיוערת.

גם השלטונות סברו כך, ועל כן השתדלו שלא למשוך שומת-לב למיפגשים על-ידי עריכת מישפט פוליטי גדול. רק אחרים ממשלת-פלסטינית הועמדו לדין על פי החוק. המישפט נערך במקום נידח ככל האפשר (רמלה), לפני שופט-שלום בלבד כשהמדינה אינה מיוצגת על-ידי פרקליטות המדינה, אלא על-ידי איש-מישטה וזטר.

ביטון וכה בפירות לרוב — כך שיהיה כרוחם בבוא היום להחזיר ארצה את אחיהם הגולים, לשנות את שם המדינה ואת דגלה.

לפני סניורה העלה רעיון דומה אינטלקטואל מירח-ירושלמי צעיר, **פרי נוסייבה**, בנו של **אנור נוסייבה**, מנהיג פלסטיני אהוד על הכל, שהלך השנה לעולמו. נוסייבה-הבן הציע לספח את השטחים הכבושים לישראל ולהפוך את הערבים לאזרחי-ישראל. קשה לרדת אם התכוון רק להבהיל את היהודים ולשכנעם להסכים למדינה פלסטינית נפרדת, או שהוא דוגל ברצינות כהצעה.

עובדה מעניינת היא שסניורה ונוסייבה לא גוננו על-ידי האיש שהתגבש השנה כסמכות המוסרית-רעיונית העליונה בגדה המערבית — **פייצל אל-ח'וסייני**, בנו של עבדאלקאר אל-ח'וסייני, המפקד הגנרלי של הכוחות הפלסטיניים באזור ירושלים במלחמת-העצמאות. ח'וסייני הצעיר נעצר השנה על-ידי השלטונות-ישראליים באורח מינהלי, המעצר קוצר על-ידי בית המיפגש והוא יצא מן הכלא כשהוא מכובד ומשפיע עוד יותר בקרב בני-צעמו.

זה הרגיו את השלטונות. הם עצרוהו שוב, בהליך מישפטי, אך לא מצאו אריות כדי להעמידו למישפט. הוא שוחרר — ואין נשלה שוב למעצר מינהלי בן שישה חודשים. כך הכתירו אותו כמנהיג הגדה המערבית.

סניורה ונוסייבה, כמו ח'וסייני, דוגלים בהקמת מדינה פלסטינית לצד ישראל, כהצעת הרוב הגדול באש"ף. אך יתכן כי הצעותיהם מגלות גם געגועים לרעיון "המדינה הדמוקרטית החלופית" שתקום ככל אשר — רעיון שאש"ף דגל בו עד 1974. התפתחות הבעיה הדמוגרפית עשויה לחזק רעיון זה מחדש.

נושא חותמת של אש"ף, יחד עם חותמת של שימרון פרס, שהסכים למינוי זה, בגדה המערבית יש הסבורים כי כמגעיו עם הישראלים החיך סניורה לכת, והפך אסטרונוט. אולם סניורה מבטא גם את התיסכול הגובר של נאמני אש"ף בגדה, המותחים ביקורת על האירגון מפני שאינו מתחשב בדיחצורך בתושבי השטחים הכבושים.

אצל הערבים, עורר סניורה סערה מפני שהצעתו נראתה כהסכמה לסיפוח מירוח ירושלים לישראל.

בציבור היהודי שמחו חוגים אחרים על ההצעה בגלל אותה הסיבה. אולם הרוב חש שהנה נורקה פצצה.

סניורה הצליח להעלות בצורה דרמטית את הבעיה שכל ישראל יודע על קיומה, אך חושש להתמודד עימה — זו הקרוייה "הבעיה הדמוגרפית".

שם תמים ואקראי זה בא להסתר עובדה לאומית פשוטה: בארץ-ישראל השלמה, בין הירדן והים, מתקרבים הערבים ל-40% מן האוכלוסיה. אחוז זה גדל במהירות. ניתן לחשב במידה רבה של סבירות מתי יהיו הפלסטינים שוב רוב בארץ. על המיעוט הערבי בישראל עצמה, בתחומי הקו הירוק, מגיע ל-17% וגדל במהירות. הפצצה של סניורה נועדה להטיל אור דרמטי על פיתרון אפשרי אחד: הפיכת ארץ-ישראל השלמה למדינה דו-לאומית, שבה יהפכו הערבים כמהירות לרוב — כך שיהיה כרוחם בבוא היום להחזיר ארצה את אחיהם הגולים, לשנות את שם המדינה ואת דגלה.

עובדה מעניינת היא שסניורה ונוסייבה לא גוננו על-ידי האיש שהתגבש השנה כסמכות המוסרית-רעיונית העליונה בגדה המערבית — **פייצל אל-ח'וסייני**, בנו של עבדאלקאר אל-ח'וסייני, המפקד הגנרלי של הכוחות הפלסטיניים באזור ירושלים במלחמת-העצמאות. ח'וסייני הצעיר נעצר השנה על-ידי השלטונות-ישראליים באורח מינהלי, המעצר קוצר על-ידי בית המיפגש והוא יצא מן הכלא כשהוא מכובד ומשפיע עוד יותר בקרב בני-צעמו.

זה הרגיו את השלטונות. הם עצרוהו שוב, בהליך מישפטי, אך לא מצאו אריות כדי להעמידו למישפט. הוא שוחרר — ואין נשלה שוב למעצר מינהלי בן שישה חודשים. כך הכתירו אותו כמנהיג הגדה המערבית.

סניורה ונוסייבה, כמו ח'וסייני, דוגלים בהקמת מדינה פלסטינית לצד ישראל, כהצעת הרוב הגדול באש"ף. אך יתכן כי הצעותיהם מגלות גם געגועים לרעיון "המדינה הדמוקרטית החלופית" שתקום ככל אשר — רעיון שאש"ף דגל בו עד 1974. התפתחות הבעיה הדמוגרפית עשויה לחזק רעיון זה מחדש.

● שם הצופן: "טראנספר"

אחרי הפצצה הרעיונית הערבית נורקה הפצצה הרעיונית היהודית.

מי שרוצה במדינה יהודית ובמדינה דמוקרטית, ובזמנית גם בארץ-ישראל השלמה, צריך להתמודד עם הסתירה. עשה זאת האלוף (מיל) **ר'הבעם זאבי** הידוע בכינוי גנדי.

גנדי, חניך ארץ-ישראל העובדת, היה תמיד נץ קיצוני. הפרשות שהוא היה קשור בהן בעבר דחפו אותו אל השוליים. אך הוא איש-הממסד, ומשום-כך עוררה הצהרתו הדים כה רבים.

האלוף-במילואים הציע כפשוטו: לגרום ליציאת הערבים מן השטחים הכבושים. שם-הצופן של המיבצע: "טראנספר" ("העברה").

גנדי נתן לגיטימציה לרעיונות השונים של גירוש הערבים. לפניו דיבר על כך **מאיר כהנא**, ששימש לימים הישראלי כשעיר-לעזאזל וככלא-ירוק. דיבר על כך גם מנהיג התחייה, **יובל נאמן**, שהציע לגרש מהארץ חצי מיליון פליטים פלסטיניים. קרבנות 1948 אחרי גנדי עמדו בתור **מיכאל דקל**, שנשא כתואר ברם (אך חסר-התוכן) על סגן-שר-הביטחון, וחבר-הכנסת **מאיר כהנא-אבידוב** (לגל שרק להם את העניינים ולרטש להם את הבטן...).

היו שדיברו על טראנספר "מצדן", על "חילופי-אוכלוסין". היו שדיברו על גירוש הפליטים (חצי מיליון), גירוש התושבים של רצועת-עזה והגדה המערבית (1.5 מיליון), על גירוש הערבים משטח ישראל שבקו הירוק (750 אלף) או על גירוש כולם כאחד.

אך יהיה הניסוח והקישוט כאשר יהיה — הרעיון היסודי הוא לפתור את "הבעיה הדמוגרפית" על-ידי גירוש המוני.

איש מן המציעים לא הציע תוכנית מעשית איך לבצע את "הטראנספר" מול ההתנגדות הטוטאלית של העולם הערבי ולעיני העולם כולו. בהעדר תוכנית כזאת, דמה הרעיון יותר לביטוי של ייאוש מאשר להצעה מעשית.

● קול ענות-חלושה

מול המגמות האלה עמדה תנועת-השלום הישראלית. קולה היה בתשמ"ז קול ענות-חלושה.

נשכחו הפגנות-הענק של סוף תשמ"ב וראשית תשמ"ג, כאשר מאות אלפים התכנסו תחת מיטריית שלום וכנשו כדי למחות על המלחמה ועל טבח צברה-שאתילה. באז הקמת "האחדות הלאומית" הפך שלום עכשוו לקבוצה מדולדלת, שפירסמה בעיקר הודעות לעיתונות כאחת מקבוצות-השוליים. בכל מהלך תשמ"ז לא רצתה או יכלה לבצע אף פעולה גדולה אחת. הנמר הפך חתול-בית.

שאר תנועות-השלום לא היו הרבה יותר פעילות ויעילות. במידה שנעשו פעולות בכלל, הן הבלישו בעיקר את המריבות בינן לבין עצמן ואת ההחרמות ההרדיות. ר"ץ ומפ"ם התאגדו לאי-אחת כדי להחרים את רק"ח והרשימה המתקרמת. כמיקרים אחרים התאגדו ר"ץ ורק"ח כדי להחרים את המתקרמת לכרה. הפעולות החשובות היחידות היו הנסיגות להפר פומבית את

רפי איתן ופסל: מינוי אחרי ההתפוצצות

הסיפור של הסגן **עיוזאת נאפסו** זיעוע רבים. קצין צעיר זה שירת בלבנון ועסק בקשר עם האוכלוסיה המקומית. במיסגרת תפקידו נפגש עם גורמים עוינים. מכיוון שלא דיווח על כך כראוי, יתכן שעבר עבירה.

אולם חוקרי השב"כ לא הסתפקו בכך. הם היו משוכנעים שנאפסו ביצע פשעים הרבה יותר חמורים. הם ניגשו להוכיח זאת בדרך האחת המקובלת עליהם: לשבור את החשוד בשיטות נפשיות וגופניות. עד שזורה בכל הפשעים שיוחסו לו.

נאפסו נידון לתקופת-מאסר ארוכה, הוא הגיש ערעור. יתכן שלא היה מצליח לשבור את חזמת הערויות נגדו, אלמלא ראה בהעולם הזה תצלום שבו זוהה כפעם הראשונה חוקר-השב"כ **יוסי ג'ניסר**. הוא זיהה את האיש: זה היה גם החוקר שלו.

גינסר היה אחד מגיבורי פרשת-השב"כ הגדולה, שהסעירה את השנה הקודמת. אחרי רצח שני חוטפי-האוטובוס בקו 300, מילא גינסר תפקיד חשוב בהעלמת האמת ובפיכרוק ערויות-השקר. הוא וכה בחנינה כלי מישפט והתפורטר. תצלומו הותר לפירסום, בניגוד לכל שאר מתפורטרי-השב"כ, מפני שהפך ציר בוועידת-חרות.

זיהוי החוקר שלו נתן תנופה חדשה לעירעורו של נאפסו בבית-המישפט העליון, שהתאפשר תודות לתיקון בחוק. בית-המישפט קיבל את הערעור, זיכה את נאפסו מכל ההאשמות מלבד סעיף אישום טכני אחד — עצם הפגישה עם גורמים עוינים שבו הורשע מחדש במיסגרת עסקת-טיעון. הוא שוחרר מייד. הסגן הצעיר היה מועמד סביר לתואר איש-השנה תשמ"ז.

מבחינה מסוימת היתה פרשת-נאפסו המשך ישיר לפרשת האוטובוס בקו מס' 300. היא הטילה אור נוסף על שיטות-החקירה של השב"כ, שהפכו כבר קודם לכן נושא לדין ציבורי, בייחוד אחרי שיוסי גינסר הודיע בעדות כי שיטות כאלה מקובלות על השב"כ כשיגרת-עבודה.

השיטה, שהתגלתה בפרשת-נאפסו, לא כללה רק לחץ גופני קשה, אלא גם לחץ פסיכולוגי — איום בהרפת עלילות על נטיותיו המיניות של החשוד ואיום עליו שאשתו תופשט ערומה על-ידי החוקרים ואף תיאנס.

מכיוון אחר הוטל אור על השיטות האלה בידי פייצל אל-ח'וסייני, אחרי ששוחרר מן המעצר המינהלי, ולפני שנעצר בשנית. הוא ניצל את שלושת חודשי-המעצר כדי לאסוף עדויות מפי האסירים הביטחוניים על שיטות חקירתם. כל העדויות דמו זו לזו: בידור טוטאלי במשך ימים, שבועות וחודשים, הלבושת שקים על ראשיהם במשך תקופות ארוכות, ככלית ידיהם על גבם וקשירתן למיתקן שאינו מאפשר עמידה או ישיבה, אלא רק כריעה מכאבה.

הגילויים של פרשת נאפסו עוררו מחדש ספקות עמוקים לגבי אשמתם של עשרות, מאות ואפלי נאשמים ערביים, שכולם הורשעו על-סמך הודאות שמסרו לחוקרי השב"כ. באחתו עצום של המיקרים התכחשו הנאשמים להודאות בבית-המישפט, אך ללא הועיל, מכיוון שבכל מיקרה העיר חוקר השב"כ בשבועה שההודאה ניתנה מרצון חופשי ובלי לחץ. הודעת גינסר בבית-המישפט, כי מקובל על חוקרי-השב"כ לשקר, מעוררת שאלות איומות.

פרשת האוטובוס בקו 300 הסתיימה בתשמ"ז בקול ענות-חלושה. צוות-בדיקה של מישפטנים בכירים במישרד-המישפטים קבע כי כל האשמה מוטלת על הנאשמים שוכו בחנינה מידי הנשיא בלי מישפט, וכי אין הוכחות נגד איש מבין הפוליטיקאים המעורבים — שמיר, פרס, ארנס ואחרים. לאחר מכן התמנתה ועדה לבדיקת הפיקוח המדיני על שרותי-הביטחון. ועדה זו, בראשות השופט **משה לנדוי**, המשיכה בסוף תשמ"ז לשבת על המדוכה.

● מסר על כף-היד

לשנת תשמ"ז היתה תכונה משותפת אחת עם שנת תשמ"ג: אחר האירועים החשובים ביותר של השנה אירע כבר בראש-השנה.

למחרת היום הודיע ביטון לעולם הנדרם שיאסר ערפאת מסר לו שרר אישי סורי ליצחק שמיר ולשימרון פרס. חבריו הדליפו את התוכן; ערפאת מוכן לוותר על ועידה בינלאומית ולשאת ולתת עם ראשי ישראל במישרין.

הרבר גרם לסערה פוליטית, ואז התגלה שהיה זה ברוון — תעלולי-פירסומת של ביטון, טכסיס של רק"ח, אייבהנה, או סתם תרגיל של טיפשות.

לכוחות-השלום בישראל היתה זאת מכה קשה, כי שוחררי הסיפוח השתמשו בפרשה כדי לטעון שערפאת אינו רציני. שאר כוחות-השלום הסתפקו השנה בפירסום הודעות באמצעי-התקשורת. נערכה ביניהם התחרות: מי יצליח להגיע יותר אל המירקע, המיקרופון והכותרות. המנצח היה, בלי ספק, **יוסי שריר**, אלוף התגובות הקצרות ויחסי-הציבור.

יתכן שאחד האירועים החשובים של תשמ"ז אירע ב-24 ביוני 1987, כאשר האזרחים הערבים בישראל הכריזו על שביתה כללית. היוזמה איחדה את כל הגורמים בציבור זה, ובראשם שני היריבים חרוי-השינאה-הרדית, הרשימה המתקרמת ורק"ח. גם אנשי מילגת-העבודה נטלו בה חלק. "המיגור הערבי" שבת כולו. השביתה נועד להפגין את הרצון לשיוויון. אך היתה מטונה בה רישה מרחיקת-לכת יותר: להעניק לציבור הערבי בישראל מעמד של מיעוט לאומי, בעל מוסדות אוטונומיים משלו.

לא היה ליוזמה זו מנהיג בולט אחד. זה היה מאמץ ציבורי רחב, שביטא את תחושת-היכוח החדשה של הציבור הערבי בישראל, בעיקבות הגידול הכמותי ועליית הרמה ההשכלתית והכלכלית. מיספר האזרחים הערביים במדינת-ישראל עלה השנה על מיספר כל היהודים בפלשתינה (א"י) בסוף 1947, כאשר החליט היישוב להקים את מדינת-ישראל.

נראה כי גם חוגים יהודיים רחבים החלו מבינים בתשמ"ז שאין מנוס משינוי היחס לאזרחים הערביים, מפאת כוחם החדש. השר **משה ארנס** הציע את החזרת עקורי בירעם לכפרם. אחרי גלות הנמשכת כבר 39 שנים. בצד השני של המיתרם טיפח עור וייצנס מגמות דמות מטעם מילגת-העבודה. אנשי-ציבור, חברי-כנסת וראשי-עיריות התעוררו להבנת המציאות החדשה.

יתכן שמגמה זו חוקה מן המגמה הנגדית, שנביאה הוא מאיר כהנא, ושהתבטאה השנה בשורה של פוגרומים קטנים בשכונות יהודיות נגד ריירים ערביים.

● להכשיט את האשה

אחד הגיבורים הבלוטמים של תשמ"ז לא היה יהודי, וגם לא ערבי, אלא בן העם הצרפטי, עם קווקזי מיסתורי ששלוחה ממנו הובאה בשעתו על-ידי התורכים לארץ.

עיוזאת נאפסו על טנק בלבנון לפני מאסרו